

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2017; 5(194): 22-29

УДК 336.368

JEL classification: G10, G20

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2017/194-5/3>

Н. Приказюк, канд. екон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,

КОМПАРАТИВІЗМ ПОНЯТЬ "СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ" ТА "СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ"

Досліджено сутність та ознаки системно важливих фінансових інститутів. Обґрунтовано визначення системоутворюючих фінансових інститутів. Проведено компаративний аналіз понять "системно важливі", "системно значущі", "системоутворюючі фінансові інститути" та встановлено співвідношення між ними.

Ключові слова: фінансова система, системно важливі фінансові інститути, системно значущі фінансові інститути, системоутворюючі фінансові інститути, системний ризик.

Постановка проблеми. Фінансова система загалом та окремі її підсистеми нині характеризуються складністю та багатоелементністю. Особливо важливим з позиції забезпечення стабільності їх функціонування та розвитку є визначення фінансових установ, які здатні відігравати ключову роль у фінансовій системі. У контексті їх аналізу науковцями використовується ряд понять, серед яких найбільш вживаними є наступні: "системно важливі фінансові інститути", "системно значущі фінансові інститути", "системоутворюючі фінансові інститути", рідше використовується поняття "системний фінансовий інститут". Зазначені поняття переважно вживаються або у найбільш загальному значенні і відносяться до всіх фінансових інститутів – банків та небанківських фінансових інститутів, або ж використовуються в контексті розгляду системної значущості банків як основних інститутів фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання розкриття сутності поняття "системно важливі фінансові інститути" знайшло відображення в наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: Бен С. Бернанке [1]; В. Ахарія [2]; В. Лавренюк [3]; Е. Раджан [4]; І. Краснова [5]; П. Праєт [6]; С. Зоу [7]; Т. Хуртес [8]; Хі Су Рох та Ян Пак [9]; Ясин Анвар [10] та інші.

Поняття системно значущих фінансових інститутів досліджували наступні вчені: А. Пашкевич [11]; Є.В. Жегалова [12]; Л.С. Худякова [13]; М. Власенко [11] та інші. А дослідженню системоутворюючих фінансових інститутів присвячені праці В. Новикової [14]; Е.П. Джагітяна [15]; С. Н. Сільвестрова [16] та інших.

Фінансові інститути, здатні відігравати ключову роль у фінансовій системі, розглядаються у документах таких установ, як: Європейський центральний банк [17, 18]; Базельський комітет з питань банківського нагляду [19]; Виконавчий комітет СНД [20]; Національний банк України [21] тощо.

Відаючи належне напрацюванням у даній сфері, слід зазначити, що все ще відсутня науково обґрунтована чітка узгодженість між поняттями "системно важливі фінансові інститути", "системно значущі фінансові інститути" та "системоутворюючі фінансові інститути", при цьому існують різні підходи до визначення кожного з перерахованих понять. Зазначене зумовлює необхідність подальшого дослідження сутності системно важливих, системно значущих та системоутворюючих фінансових інститутів, а також визначення співвідношення між ними.

Методологія. У процесі написання статті використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, при з'ясуванні сутності системно важливих фінансових інститутів та обґрунтуванні їх ознак застосовувалися методи аналізу та синтезу. Для визначення співвідношення між поняттями системно важливі, "системно значущі", "системоутворюючі фінансові інститути"

використовувався метод порівняння та співставлення.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчі та нормативні акти, що стосуються діяльності фінансових інститутів, здатних відігравати ключову роль у фінансовій системі, зокрема офіційні матеріали Європейського центрального банку, Базельського комітету з питань банківського нагляду, Виконавчого комітету СНД, Національного банку України. У роботі широко використовувалися інформаційні джерела міжнародних фінансових організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів з досліджуваної проблематики, а також особисті дослідження авторів.

Мета статті – дослідження сутності понять "системно важливі", "системно значущі", "системоутворюючі фінансові інститути", їх компаративний аналіз та встановлення співвідношення між ними.

Результати. В економічній літературі найчастіше зустрічається поняття "системно важливі фінансові інститути". Відповідно до його етимології інститути, що відносяться до цієї категорії, є важливими для системи і, відповідно, можуть суттєво на неї впливати.

Вперше термін "системно важливі фінансові інститути" (systemically important financial institutions) був використаний у 2006 році в звіті Європейського центрального банку про стабільність фінансових ринків [17].

При дослідженні поняття "системно важливі фінансові інститути", які наводяться окремими науковцями, було з'ясовано, що значна їх кількість використовується як для розкриття сутності більш загального поняття "системно важливі фінансові інститути", так і для характеристики поняття "системно важливі банки". Саме тому, з метою окреслення більш загальних рис наведених понять, на нашу думку, доцільним є їх розгляд у комплексному взаємозв'язку.

Як зазначалося вище, досліджуючи зміст поняття "системно важливі фінансові інститути", відповідно до ступеня їх впливу та сутнісних характеристик, науковці роблять акцент на різні аспекти діяльності даних установ.

Ряд авторів поняття "системно важливі фінансові інститути" наводить з позиції ролі таких установ у процесах розповсюдження кризи [1, 10]. Так, окремі вчені зазначають, що "у широкому розумінні це банк, страхова компанія або інша фінансова установа, банкрутство якої, чи її проблемний стан, може викликати фінансову кризу при прямій дії або слугувати спусковим механізмом для поширення шоків" [10]. У даному визначенні окреслено впливи, які можуть чинити системно важливі інститути, а саме розглянуто їх роль у розповсюдженні шоків, проте в ньому не визначено сферу такого впливу, тобто систему, в якій розповсюджуються дані ризики.

Інші автори конкретизують, що банкрутство такої фінансової компанії або порушення її діяльності будуть мати істотні негативні наслідки для фінансової системи" [6].

Подібна ознака також виокремлюється і у визначенні, яке наводиться у аналітичних документах Європейського центрального банку (ЕЦБ), де системно значущі фінансові інститути розглядаються як фінансові компанії, банкрутство або неможливість продовження діяльності яких буде з великою ймовірністю мати негативні наслідки для фінансового посередництва [18]. Поряд з тим, на відміну від попереднього, в даному визначенні розглядається вплив таких установ не на фінансову систему, а на фінансове посередництво, що на нашу думку, є не зовсім коректним.

Також роль системно важливих фінансових інститутів у економіці розглядається у контексті дослідження змісту поняття "занадто важливі, щоб збанкрутіти" ("Too important to fail"). Науковці, досліджують взаємопов'язаність окремої фінансової установи з великою кількістю інших важливих установ, що в результаті може загрожувати всій фінансовій системі [9]. У даному визначенні, авторами виокремлюються одразу дві ознаки системної важливості фінансової установи: її вплив на фінансову систему та взаємопов'язаність з іншими важливими установами. При цьому автори акцентують увагу на взаємопов'язаності лише між важливими установами (проте жодної ознаки їх важливості не наводять).

Окремі науковці, розглядаючи поняття "системно важливі фінансові інститути" як "занадто взаємопов'язані, щоб збанкрутіти" ("Too interconnected to fail"), також виокремлюють їх роль у розповсюдженні кризи. На їхню думку, це "фінансові інститути які мають прямі чи опосередковані взаємозв'язки з іншими фінансовими установами, які функціонують в межах однієї фінансової системи, створюючи при цьому щільно пов'язану мережу, що у випадку виникнення кризи сприятиме швидкому розповсюдженні шоків на всі основні вузли фінансової системи та економіки в цілому" [1]. Подібно до попереднього визначення, окрім впливу даних інститутів на розповсюдження шоків у фінансовій системі та економіці, розглядається ще одна їх ознака – взаємопов'язаність. Також у даному визначенні, на відміну від попереднього, чітко окреслено, який саме негативний вплив матиме кризовий стан цих фінансових установ, а також акцентовано на швидкості розповсюдження шоків у даному випадку.

Інші науковці досліджують системно важливі фінансові інститути з позиції поняття "занадто системний, щоб збанкрутіти" ("Too systematic to fail"). На їхню думку, фінансову установу можна вважати системно важливою, "якщо її активи є диверсифікованими, тобто розподіленими на фінансовому ринку між великою кількістю інших установ, з метою мінімізації ризиків. Тоді у випадку виходу такої установи з ринку може розпочатись ефект "зараження", спровокований проблемними ресурсами даної установи, що своєю чергою провокує виникнення негативних процесів і в економіці" [4]. Аналогічно до передніх визначень, окрім базової ознаки впливу даних інститутів на розповсюдження ризиків у фінансовій системі, а потім в економіці, розглядається ще одна їх ознака – системність.

Деякі науковці, акцентуючи на можливості системно важливих інститутів впливати на виникнення та розповсюдження кризових явищ, виокремлюють розмір іншою їх основною ознакою. Так на думку С. Зоу, який розглядав системно важливі фінансові інститути в контексті дослідження сутності поняття "Too big to fail" (занадто великий, щоб збанкрутіти), "це фінансовий інститут, який за рахунок своєї величини у значній мірі інтегрується у фінансову систему, стаючи невід'ємною її частиною, і у разі його банкрутства чи виходу з ринку може порушитись стабільність всієї системи" [7]. Аналогічно до попередніх дане визначення акцентує увагу лише на

двох ознаках системно важливих фінансових інститутів: можливості впливати на стабільність системи, в якій він функціонує, та занадто великому розмірі фінансової установи. При цьому залишається не зрозумілим, що саме маєтись на увазі під "величиною" фінансового інституту.

Заслуговує на увагу підхід, у відповідності до якого трактування системно важливих фінансових інститутів здійснюється крізь призму поняття "занадто багато, щоб збанкрутіти" ("Too many to fall"). У даному випадку фінансові інститути розглядають не з позиції визначення їх вагомості впливу через обсяги операцій чи розміри, а через кількість та взаємопов'язаність у межах певної системи. Ці фінансові інститути можуть мати будь-який розмір, у тому числі малий, але, у випадку виходу з ринку (чи банкрутства), вони здатні створювати "ефект зараження", що, у свою чергу, може негативно позначатись не лише на функціонуванні великих фінансових інститутів, але й на самій фінансовій системі та економіці в цілому [2]. На нашу думку, такий підхід також відповідає поняттю "системно важливі фінансові інститути", адже повною мірою відображає їх вплив на фінансову систему через можливість за рахунок розповсюдження "ефекту зараження" впливати на неї. Крім того, даний підхід характеризується і додатковими ознаками системної важливості: взаємопов'язаністю та кількістю.

Досить широко ознаки системної значимості розглядаються у одному з найбільш розповсюджених у науковій літературі визначень, наведених Базельським комітетом з питань банківського нагляду (Basel Committee of Banking Supervision), відповідно до якого: "системно важливий фінансовий інститут – фінансова установа, банкрутство або можливі проблеми якої можуть призвести до значних збитків для всієї фінансової системи та для економіки в цілому через їхній розмір, складність та системну взаємопов'язаність" [3, 19]. У даному визначенні акцентовано увагу не лише на можливих наслідках від діяльності системно важливих фінансових інститутів, а також на параметрах їх розміру, складності та системної взаємопов'язаності.

Подібне визначення наводиться і Радою з фінансової стабільності у аналітичному звіті 2013 року [22], а також в аналітичних документах Виконавчого комітету СНД [20]. У них серед ознак системної важливості виділяють можливість впливати на стан фінансової системи та всієї економіки, суттєвий обсяг та складність операцій, складність заміни. Слід відзначити, що в даному визначенні на відміну від всіх попередніх, виокремлюється принципово інша ознака системної важливості – глобальна взаємозалежність, що характеризує розгляд даного поняття на наднаціональному рівні.

Ознака глобальності також є ключовою в аспекті розгляду поняття "Великі комплексні, взаємопов'язані фінансові інститути" ("the large complex, cross border financial institutions (LCFIs)"). Останні визначають їх як основних користувачів платіжних, клірингових та розрахункових систем, постачальників кредитних ресурсів для споживачів та корпорацій у всьому світі і в цілому головних гравців на фінансових ринках по всьому світу [8]. У даному визначенні, на відміну від попереднього наведених, можливість впливати на стан фінансової системи та всієї економіки розглядається опосередковано. Натомість системна важливість фінансового інституту, аналогічно до попереднього визначення, наводиться за ознаками обсягів операцій, які ними здійснюються (кліринговими, розрахунковими, кредитними), а також рівнем впливу на глобальний фінансовий ринок.

Також на глобальному рівні розглядаються "системно важливі фінансові інститути" Радою з фінансової

стабільності (у аналітичних матеріалах 2010 року), відповідно до чого це "установи такого розміру, ринкової ваги та глобальної взаємозалежності, що їх втрати чи крах призводить до значних коливань у світовій фінансовій системі та виникненню несприятливих економічних наслідків у цілому ряді країн" [19]. Слід відзначити, що в даному визначенні, подібно до попереднього, системно важливі фінансові інститути розглядаються як глобальні, які за своїми розмірами і впливом спроможні відігравати значну роль не лише на національному, але й міжнародному рівнях. Таким чином, у наведеному визначенні окреслюється одразу декілька ознак системної важливості фінансових установ: великий розмір; ринкова вага як на національному, так і глобальному рівнях; глобальна взаємозалежність; спроможність впливати на стан світової фінансової системи та економіки окремих країн.

Подібно до визначень поняття "системно важливі фінансові інститути", переважна більшість авторів акцентують увагу лише на одній ознаці системної важливості банку – можливості впливати на стан системи, в якій функціонує банк, тобто банківської системи. У більш широкому розумінні – фінансової системи та всієї економіки.

Зокрема, Народний банк Китаю та департамент фінансів Канади наводять досить схожі визначення поняття "системно важливі банки", відповідно до яких "це банки, важке становище, крах чи банкрутство яких може призвести до великих порушень у фінансовій системі та в кінцевому підсумку – всій економіці" [23, 24]. І. Краснова і В. Лавренко акцентують на тому, що нестабільність або банкрутство системно важливого банку спричиняє виникнення системного ризику, саме який потім впливає на фінансову систему та всю економіку [5].

У Законі України "Про банки та банківську діяльність", після поправок, прийнятих 04.07.2014 р. Відповідно до нього "системно важливий банк – банк, що відповідає критеріям, встановленим Національним банком України, діяльність якого впливає на стабільність банківської системи" [25]. Також у статті 4 уточнюються ознаки, відповідно до яких банк визначається як системно важливий. До них відносять: розмір, фінансову взаємопов'язаність та напрямки діяльності. Хоча дане визначення є ширшим, порівняно з попередніми, однак в ньому не зрозумілим є зміст ознаки "напрямок діяльності". На нашу думку, її виокремлення як однієї з ознак системності є досить спірним, адже не характеризує можливість окремого банку впливати на всю фінансову систему. Дана ознака певним чином може стосуватись лише тих систем, де існує чітка спеціалізація банків на здійсненні певних видів банківських операцій, що не є характерним для вітчизняної банківської системи.

У визначенні, яке наводиться в аналітичних звітах Європейського центрального банку, враховуються одразу декілька ознак системної важливості банку. Так під системно важливими банками розуміють "банківські групи, чий розмір та характер діяльності є такими, що їх банкрутство або неможливість продовження діяльності буде з великою ймовірністю мати негативні наслідки для фінансового посередництва, для ефективного функціонування ринків або інших фінансових організацій в системі" [18]. Наведене визначення є відмінним від попередніх, адже в ньому розглядаються не системно важливі банки, а банківські групи, які, відповідно до визначення, що міститься у Постанові Правління НБУ "Про затвердження Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп" [21], являють собою "групу фінансових установ, пов'язаних відносинами контролю...". На нашу думку, досить спірним є те, що в

контексті дослідження, як системно важливі аналізуються не окремі банки, а банківські групи. Дискусійним є також ознака "характер діяльності" таких установ, адже вона є відмінною за своєю сутністю від діяльності звичайних банків, в силу наявності іншої структури власності, яка може мати ознаки транснаціональної компанії і підпорядковуватись законодавству іншої країни.

Слід зазначити, що у відповідності до наведених визначень перелік виокремлених ознак системно важливих банків є вужчим порівняно з переліком ознак, наведених у визначеннях системно важливих фінансових інститутів.

Щодо поняття системно значущих фінансових інститутів, то в науковій літературі, аналогічно до трактування поняття "системно важливі фінансові інститути", базовою ознакою їх системної значущості визначається вплив таких інститутів на діяльність системи, в якій вони функціонують. При цьому окремі автори розглядають "системно значущі фінансові інститути" як на національному, так і глобальному рівнях. Зокрема Л.С. Худякова визначає системно значущі фінансові інститути "як інститути, діяльність яких може призвести до кризи всієї фінансової системи, причому як на національному, так і глобальному рівнях" [13].

Досліджуючи різні визначення системно значущих фінансових інститутів, можна побачити, що деякі з них досить подібні до визначення системно важливих фінансових інститутів, яке наводить Рада з фінансової стабільності у аналітичному звіті 2013 року. Так Є.В. Жегалова окрім можливості впливати на стан фінансової системи та всієї економіки також виокремлює ознаки складності та обсягів операцій, системної взаємопов'язаності та складності заміни, а також зазначає, що такі фінансові інститути ще характеризуються "системною мережевою взаємопов'язаністю, розгалуженою мережею філій, дочірніх структур. Вони є ключовим рівнем локалізації системних фінансових ризиків поряд з глобальними і національними фінансовими ринками, виконують роль своєрідного трансмісійного механізму поширення системних фінансових ризиків в глобальному масштабі" [12]. На нашу думку, дане визначення є досить широким, адже автором врахована велика кількість ознак, які можуть характеризувати фінансову установу як системно значущу: можливість поширювати системні фінансові ризики як на національному, так і глобальному рівнях; обсяг і складність операцій; системна мережева взаємопов'язаність; розгалужена мережа філій, дочірніх структур; труднощі заміни. Поряд з тим, на нашу думку, автором не зовсім коректно системно важливі фінансові інститути прирівнюються до глобального та національного фінансових ринків та визначаються як "рівень локалізації". Також принципово неможливо погодитись з тим, що системно значущі фінансові інститути виконують роль "трансмісійного механізму", адже у практичній дійсності – це економетричні моделі, які описують взаємозв'язки між грошовими і економічними параметрами [26].

Варто зазначити, що поняття "системно значущі банки" не є розповсюдженими в економічній літературі. Авторами виокремлюється лише одна ознака визначення фінансової установи як значущої для системи – можливість впливати на банківську систему. Так зокрема, на думку А. Пашкевича, М. Власенко, системно значущі банки – "це фінансові установи, діяльність яких суттєво впливає на загальний стан (стійкість) банківського сектора країни, а припинення діяльності може призвести до дестабілізації банківської системи" [11].

На основі проведеного аналізу визначень "системно важливі фінансові інститути" та "системно значущі фінансові інститути", можна стверджувати, що сутність

даних понять ідентична, тобто вони можуть використовуватись як синоніми. При цьому більш вживаним у економічній літературі є поняття "системно важливі фінансові інститути", тому вважаємо за доцільне використовувати його надалі.

З метою наведення узагальненого визначення системно важливих фінансових інститутів доцільно виокремити основні ознаки, які можуть характеризувати фінансовий інститут як такий, шляхом аналізу 14-ти визначень та критичного виокремлення ознак, на яких в них акцентується увага.

Провівши аналіз та порівняльну характеристику ознак, що виділяють окремі автори, можна зробити висновок про те, що при визначенні понять "системно важливі фінансові інститути" ("системно значущі фінансові інститути") наводяться ознаки, які можуть вказувати на ключову роль певної установи у фінансовій системі. Основною серед таких ознак є можливість впливати на стан фінансової системи, а через неї і на економіку в цілому. При цьому, якщо розглядати системно важливі фінансові інститути на наднаціональному рівні, то для них основною ознакою є можливість впливу на глобальну фінансову систему, а через неї – на все світове господарство.

Всі інші ознаки, що характеризують системно важливі фінансові інститути як на національному, так і глобальному рівнях, на нашу думку, можна віднести до другорядних, тобто до таких, за якими (без основної ознаки) не можна однозначно визначити, що фінансовий інститут є системно важливим.

Виключенням може слугувати лише ознака "взаємопов'язаність" (у 7 з 14 визначень) та подібні до неї ознаки "системна взаємопов'язаність" (у 2 визначеннях) та "системна мережева взаємопов'язаність" (у 1 визначенні), оскільки будь-який суб'єкт господарювання не функціонує ізольовано від інших суб'єктів системи, а у процесі своєї діяльності у будь-якому випадку має взаємозв'язки з іншими суб'єктами системи. Таким чином, кожна фінансова установа характеризується певними взаємозв'язками з іншими установами, відмінності можуть полягати лише в інтенсивності, розгалуженості, щільності таких взаємозв'язків. Отже, на нашу думку, всім фінансовим інститутам у системі притаманна ознака взаємопов'язаності, а тому віднести дану ознаку як до основної, так і додаткової не виявляється можливим. При цьому доповнення базової ознаки "взаємопов'язаність" уточнюючими категоріями "системна" чи "системна мережева" є не обов'язковою, адже будь-яка фінансова установа є частиною системи, її складовою з притаманною мережею взаємозв'язків і взаємовпливів.

Загалом другорядні ознаки надають певну додаткову характеристику системно важливого фінансового інституту. Такі ознаки, як розмір самої фінансової установи, її складність, структура й обсяги операцій, які вона здійснює, подібно до ознак ринкової ваги та труднощів (складності) заміни, не можуть бути базовими ознаками, адже під час дослідження було доведено, що малі за розміром, але при цьому щільно взаємопов'язані фінансові інститути також можуть бути системно важливими. Наявність значної кількості філій та дочірніх структур також є другорядною ознакою системної важливості через те, що й установи, які не мають розгалуженої мережі філій, також можуть відігравати у ній ключову роль.

Досить часто серед другорядних ознак зустрічається "розмір (величина) установи". На нашу думку, ця категорія відображає за змістом установу, яка має розмір капіталу/активів більший за середньовизначений для певної країни, обсяги її операцій є великими, а структура операцій диверсифіковану, при цьому дана струк-

тура може мати велику кількість філій чи дочірніх структур, у тому числі за кордоном, та мати значну ринкову частку. Відповідно до цього ознаки "розмір (величина) установи" (у 9 з 14 визначень), "структура та обсяг операцій" (у 5 з 14 визначень), "наявність розгалуженої системи філій та дочірніх структур" (у 1 з 14 визначень), "ринкова вага" (у 1 з 14 визначень) є досить подібними, тому їх можна об'єднати і подати як одну, адже малі за розміром фінансові установи апіорі не можуть здійснювати операції, обсяги яких впливали б на всю фінансову систему, тоді як великі, навпаки, можуть. Ознака "ринкова вага" також є притаманною великій за розміром фінансовій установі, яка має значну частку за характеристиками розміру капіталу, обсягами здійснюваних операцій або пов'язаністю з іншими установами в межах фінансової системи. Також лише великі фінансові установи можуть мати розгалужену мережу філій та дочірніх підприємств і бути складними за змістом здійснюваної діяльності.

Також розповсюдженим є використання ознаки "труднощі (складність) заміни" (наводиться у 5 з 14 визначень). Дана ознака характеризує системно важливі фінансові інститути як такі, без яких функціонування фінансової системи значно ускладнюється, а відновлення рівноваги системи в даному випадку є досить тривалим.

Щодо ознаки "складність" (у 1 з 14 визначень), на нашу думку, дана категорія не може застосовуватись окремо, а має використовуватись лише як уточнююча характеристика. Тому, в контексті дослідження системно важливих фінансових інститутів, категорія "складність" може розглядатись у межах здійснюваних операцій (складність операцій), взаємозв'язків з іншими установами (складність взаємозв'язків), системності (системна складність), труднощів знаходження подібної установи (складність заміни), розгалуженості дочірніх структур та філій (мережева складність).

Ознака "наявність значної кількості подібних фінансових інститутів" розглядається лише в межах вузького підходу – "занадто багато, щоб збанкрутіти" ("Too many to fall") і вказує на те, що навіть малі або середні за розміром фінансові установи, у випадку наявності між ними щільних взаємозв'язків та подібностей у бізнес-процесах, можуть бути системно важливими.

Варто зазначити, що ознака "системність" виділяється лише в контексті підходу "занадто системні, щоб збанкрутіти" ("Too systemically to fall"). На нашу думку, з наведеного раніше трактування важливих фінансових інститутів через системність можна дійти висновку, що ознаку "системність" можна вважати різновидом ознаки "взаємопов'язаність". Але й ототожнювати їх повною мірою некоректно, адже системність, у даному контексті, нами розглядається як можливість певного фінансового інституту, через наявність складної структури власності та участі у капіталі значної кількості інших фінансових інститутів впливати на всю фінансову систему.

Не розповсюдженою у науковій літературі є ознака "виникнення системних фінансових ризиків", яка зустрічається лише у 1 з 14 досліджених визначень. Це можна пояснити тим, що дана ознака є досить звуженою, оскільки системно важливі фінансові установи, в процесі своєї діяльності, можуть генерувати не лише фінансові ризики, але й інші види ризиків притаманних фінансовій системі. Тому ми погоджуємося з позицією, яка наводиться при визначенні поняття "системно важливі банки" І. Красновою і В. Лавренюком [5], де виокремлюється більш узагальнена ознака – "виникнення системних ризиків". Системні ризики, відповідно до досліджень МВФ, являють собою "ризики порушення процесу надання фінансових послуг, викликаного пошко-

дженням всієї або частини фінансової системи, що може нести загрозу негативних наслідків для реального сектора економіки" [27]. Таким чином, виникнення системного ризику не характеризує однозначно установу як системно важливу, в силу того, що ризик є невід'ємною складовою будь-якої системи. Саме тому, на нашу думку, дана ознака не може розглядатись як окрема, адже за своїм змістом вона є невід'ємною складовою і перебуває у безпосередньому взаємозв'язку з основною ознакою – "можливістю впливати на систему".

Системний ризик передається шляхом "ефекту зараження" (contagion effect) фінансових організацій, внаслідок їх взаємозалежності. При цьому, каналами "зараження" можуть виступати:

1) прями зв'язки інших фінансових організацій з конкретною неспроможною чи дисфункціональною організацією, неможливість отримання від останньої фінансових послуг;

2) терміновий розпродаж активів неспроможною чи дисфункціональною організацією, яка веде до зниження вартості всіх аналогічних активів, через що інші компанії матимуть збитки через зниження вартості належних їм активів;

3) масовий відтік клієнтів з інших фінансових установ після банкрутства організації системного значення [28].

Другорядні ознаки виділяються також і для глобальних системно важливих фінансових інститутів. Окрім тих, що притаманні для національних, виокремлюється, зокрема, ознака "глобальної взаємозалежності" (наводиться у 2 з 14 визначень). Дана ознака є певною мірою подібною до ознаки "взаємопов'язаність". Поряд з тим, окрім того що вона відображає щільність взаємозв'язку системно важливого фінансового інституту з глобальною фінансовою системою, ознака "глобальної взаємозалежності" також характеризує спроможність певної установи впливати на міжнародну фінансову систему через наявність пов'язаних відносин власності, які можуть охоплювати одразу декілька країн.

Досліджуючи системну важливість окремих видів фінансових інститутів (зокрема банків) деякі автори окрім описаних вище виокремлюють й інші ознаки, такі, як "характер діяльності" та "напрями діяльності". На нашу думку, розгляд таких ознак є недоцільним, адже вони не характеризують специфіку діяльності саме системно важливих фінансових установ, а можуть бути притаманними будь-яким фінансовим установам.

Отже, до системно важливих можуть бути віднесені фінансові установи, які обов'язково відповідають ознаці можливості впливати на фінансову систему (на наднаціональному рівні – можливості впливу на глобальну фінансову систему), а через неї і на всю економіку, а також характеризуються принаймні однією з наступних ознак: великим розміром (капіталу / активів / ринковою вагою / обсягами та складністю операцій, які нею здійснюються / наявністю розгалуженої системи філій та дочірніх структур); наявністю значної кількості подібних фінансових інститутів; системністю; труднощами заміни; глобальною взаємозалежністю (включно для наднаціонального рівня).

Таким чином, ми встановили, що до системно важливих можуть відноситись установи не лише великі за розміром, але й середні, які характеризуються значною взаємопов'язаністю не лише між собою, але й з системою. Дане твердження також розкриває ефект "занадто багато, щоб збанкрутіти" ("Too-Many-to-Fail"), в якому, проте, зазначається, що більш стійкий вплив на систему чинять великі за розміром фінансові установи [29].

Виходячи з проведеного аналізу, можна навести визначення системно важливих фінансових інститутів на національному та глобальному рівнях.

Так, системно важливі фінансові інститути на національному рівні являють собою установи, які потенційно можуть нести системні ризики та негативно впливати на національну фінансову систему, що відповідно позначається на всій економіці, та мають принаймні одну додаткову ознаку, пов'язану з їх великим розміром (капіталу / активів / ринковою вагою / обсягами та складністю операцій, які нею здійснюються / наявністю розгалуженої системи філій та дочірніх структур), системністю, наявністю значної кількості подібних фінансових інститутів або труднощами (складністю) заміни.

Відповідно, системно важливі фінансові інститути на глобальному рівні – це фінансові установи, які потенційно можуть нести системні ризики та впливати не тільки на національну, але й на глобальну фінансову систему, труднощі їх діяльності здатні відобразитись на становищі економіки як окремих країн, так і їх сукупності та відповідають принаймні одній додатковій ознаці величини розміру (капіталу / активів / обсягів здійснюваних операцій, наявністю мережі філій та дочірніх структур за національними межами, ринкової ваги у світовій фінансовій системі), труднощів заміни, системності, взаємозалежності та взаємовпливу з іншими подібними структурами по всьому світу.

Як зазначалося вище, до фінансових установ, які відіграють ключову роль у фінансовій системі, також застосовують поняття "системоутворюючі фінансові інститути". При цьому, розглядаючи наведене визначення, автори не рідко використовують підходи та ознаки, які застосовуються у зарубіжній літературі при визначенні поняття "системно важливі фінансові інститути".

Так, С.Н. Сільвестров зазначає, що "до системоутворюючих фінансових інститутів, з точки зору цілей та задач, крім кредитних інститутів (банківських / фінансових холдингових компаній / груп) національного масштабу з сукупним обсягом консолідованих активів понад 50 млрд дол., також належать і глобальні системоутворюючі банки (Global systemically important banks, G-SIBs), небанківські системоутворюючі інститути (nonbank SIFI), у тому числі страхові компанії (Global systemically important insurers, G-SII)". Таким чином, автор, акцентуючи на глобальних масштабах системоутворюючих інститутів, по суті, використовує визначення, які наводять міжнародні фінансові інституції (Ради з фінансової стабільності) щодо змісту поняття "системно важливі фінансові інститути" [16], що, на нашу думку, є не досить вірним.

Натомість, ми цілком погоджуємося з твердженням, що "етимологія поняття "системоутворюючий" показує, що воно складається зі слів "система" та "утворювати"..." [3]. При цьому ми не погоджуємося з тим, що "системоутворюючим є такий елемент системи, без якого принципово не можливо її існування і подальший розвиток. Виходячи з такого розуміння, у сучасних банківських системах є тільки один вид системоутворюючих кредитних організацій – центральні (емісійні) банки" [3]. На нашу думку, наведений підхід є значною мірою дискусійним, адже трактування похідних понять може мати й інші значення. Ми вважаємо, що системоутворюючі – це такі установи, які у сукупності утворюють систему або її частину та є необхідним компонентом такої системи.

На відміну від поняття "системоутворюючі фінансові інститути", яке використовується в науковій літературі не досить часто, поняття "системоутворюючі банки" є досить розповсюдженим. Варто зазначити, що у редакції Закону України "Про банки і банківську діяльність" від 2001 р. поняття "системно важливі банки" не існува-

ло, натомість системоутворюючим визначався банк, зобов'язання якого становили не менше ніж 10% від загальних зобов'язань банківської системи [25]. Подібний підхід використовується і у законодавстві Республіки Беларусь, де системоутворюючим вважається банк, активи якого становлять 5% від загальних сукупних активів банківської системи [14]. Спільними рисами обох наведених визначень є їх орієнтація на певний показник, значення якого може охарактеризувати установу як системоутворюючу.

Більш широко трактування поняття "системоутворюючі банки" розглядає Е.П. Джагітян, який визначає їх як "великі кредитні установи (зазвичай з капіталом / активами понад 100 млрд дол.), що контролюють значну частку активів і депозитів в країні перебування / реєстрації головної організації такого банку і за кордоном, у тому числі за допомогою широкої мережі підконтрольних йому банківських і небанківських інститутів, і які здійснюють істотний вплив на стан макроекономічного середовища та перспективи його розвитку, на глобальні фінанси та їх стійкість у доступній для огляду перспективі, а також на ключові фактори соціально-економічного розвитку" [15]. Як видно з наведеного визначення, окрім конкретного показника, значенню якого має відповідати банк, з тим щоб бути ідентифікованим як системоутворюючий, також мають бути наявними інші ознаки: контроль значної частки активів та депозитів; наявність широкої мережі, в тому числі за кордоном; можливість впливати на національні та глобальні фінанси.

Щодо поняття "системоутворюючі страхові компанії", то визначення таких установ практично не наводиться. У поодиноких випадках дослідження сутності системоутворюючих страхових компаній (аналогічно до системоутворюючих банків) вони розглядаються крізь призму величини результативних показників діяльності. Так, О.М. Залетов до системоутворюючих відносить страхові компанії, які активно виплачують страхові відшкодування, виконують норми вітчизняного законодавства та на які припадає не менше 1% сукупного обсягу страхування, при рівні виплат понад 20% [30].

Як бачимо, при визначенні системоутворюючих фінансових інститутів акцент робиться на величині результативних показників діяльності.

Отже, можна сказати, що системоутворюючі фінансові інститути – це фінансові інститути, які відповідно до параметрів величини розміру, структури та обсягів здійснюваних ними операцій виступають важливою частиною фінансової (відповідної) системи та, враховуючи масштаби діяльності, потенційно можуть чинити на неї вплив.

Висновки та дискусія. Таким чином, підсумовуючи результати дослідження співвідношення понять "системно важливий фінансовий інститут", "системно значущий фінансовий інститут" та "системоутворюючий фінансовий інститут", а також їх сутності, можна зробити наступні висновки:

Поняття "системно важливий фінансовий інститут" та "системно значущий фінансовий інститут" є синонімами, про що свідчить аналіз досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів;

Поняття "системно важливий фінансовий інститут" є найширшим серед досліджених, адже обґрунтовано, що до фінансових установ, які відповідають основним ознакам важливості для фінансової системи, відносяться не лише великі за розміром або обсягами здійснюваних операцій установи, але й такі, величина яких є середньою чи навіть малою, проте вони характеризуються наявністю значної кількості подібних фінансових інститутів. Встановлено, що основною ознакою визначення установи "системно важливим фінансовим інсти-

тутом" є його спроможність впливати на стан фінансової системи, а через неї і на всю економіку;

Поняття "системоутворюючий фінансовий інститут" є вужчим, ніж поняття "системно важливий фінансовий інститут", а основною ознакою ідентифікації даних установ є їх розмір та обсяги здійснюваних ними операцій;

Системно важливі фінансові інститути можуть бути виділені як на національному, так і на глобальному рівні. При цьому останні можуть нести системні ризики та впливати не тільки на національну, але й на глобальну фінансову систему, труднощі їх діяльності здатні відобразитись на становищі економіки як окремих країн, так і їх сукупності;

Системно важливі фінансові інститути являють собою установи, які потенційно можуть нести системні ризики та негативно впливати на фінансову систему, що відповідно позначається на всій економіці, та мають принаймні одну додаткову ознаку, пов'язану з їх великим розміром (капіталу / активів / ринковою вагою / обсягами та складністю операцій, які нею здійснюються / наявністю розгалуженої системи філій та дочірніх структур), системністю, наявністю значної кількості подібних фінансових інститутів або труднощами (складністю) заміни;

Системоутворюючі фінансові інститути – це фінансові інститути, які відповідно до параметрів величини розміру, структури та обсягів здійснюваних ними операцій виступають важливою частиною фінансової (відповідної) системи та, враховуючи масштаби діяльності, потенційно можуть чинити на неї вплив.

Щодо визначення системно важливих та системоутворюючих фінансових інститутів на рівні окремих фінансових посередників, то, на наш погляд, дана проблематика, попри значну актуальність, досі не набула належного масштабу наукових дискусій, а тому потребує більш широкого висвітлення і теоретичного обґрунтування та може стати перспективним напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. *Bernanke Ben S.* Financial reform to address systemic risk [Electronic resource] / Speech by Mr Ben S Bernanke, Chairman of the Board of Governors of the US Federal Reserve System, At the Council on Foreign Relations, Washington DC, USA. – March 10th 2009 – Available at: <http://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/bernanke20090310a.htm>.
2. *Acharya V.* Too many to Fail – An Analysis of Time-inconsistency in Bank Closure Policies [Electronic resource] / V. Acharya, T. Yorulmazer // Bank of England/ Working Paper 319. – March, 2006. – 42 p. – Available at: http://pages.stern.nyu.edu/~sternfin/vacharya/public_html/acharya_yorulmazer_bank_closures.pdf.
3. *Лавренко В.В.* Онтологія природи та сутність системно важливих банків / В.В. Лавренко // Бізнес інформ. – 2014. – №5. – С. 363–369.
4. *Rajan E.* Too Systemic to fail: Consequences? Causes? And Potential Remedies [Electronic resource] / E. Rajan, G. Raghuram // Gleacher Distinguished Service Professor of Finance at the University of Chicago's Booth School of Business to the Senate Banking Committee Hearings. – May 6th 2009. – 8 p. – Available at: <http://www.bis.org/events/conf090625/rajanpaper1.pdf>.
5. *Краснова І.* Сутність та критерії ідентифікації системно важливих банків / І. Краснова, В. Лавренко // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 5. – С. 18–24. – С. 20.
6. *Praet P.* Macro-prudent and financial stability statistics to improve financial analysis of exposures and risk transfers / P. Praet. – Fifth ECB Conference of Statistics "Central Bank statistics: What did financial crisis change". – 2010 – 73 p. – P. 3.
7. *Zhou C.* Are Banks Too Big to Fail? Measuring Systemic Importance of Financial Institutions / C. Zhou // International Journal of Central Banking – 2010. – P. 205–250.
8. *Huertas Thomas F.* Too big to fail, too complex to contemplate: What to do about systemically important firms: manuscript [Electronic resource] / Financial Markets Group Conference, London School of Economics and Political Science. – Available at: <http://www.lse.ac.uk/fmg/documents/events/conferences/2009/tooBig/Huertas.pdf>.
9. *Hee Su Roh.* Too-Important-To-Fail (TITF) Implicit Guarantee with a Limited Fiscal Backstop May [Electronic resource] / Roh Su Hee, Park Young Sun // Social Science Research Network – 2015. – 46 p. – Available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2614258.
10. *Yaseen A.* Managing Systemically Important Financial Institutions (SIFIs) / A. Yaseen // Speech by Mr Yaseen Anwar, Governor of the State

Bank of Pakistan, at the second meeting of the Financial Stability Board (FSB) Regional Consultative Group for Asia, Kuala Lumpur. – 2012 (14 May).

11. Пашкевич А. Системно значимые финансовые институты на примере банков Беларуси / А. Пашкевич, М. Власенко // Банкаўскі веснік: інфармацыйна-аналітычны і навучна-практычны журнал Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь. – 2013. – № 19. – С. 27–36.

12. Жегалова Е.В. Развитие регулирования и надзора на мировом страховом рынке в условиях глобализации: зарубежный и российский опыт / Е.В. Жегалова // Экономические науки. – 2015. – 10 (131). – С. 113–116. – С. 116.

13. Худякова Л.С. Новые подходы к глобальному финансовому регулированию / Под ред. Л.С. Худяковой. – М.: ИМЭМО РАН, 2015. – 162 с. – С. 20.

14. Новикова В. Функционирование и регулирование системно значимых банков в Республике Беларусь / В. Новикова // Банкаўскі веснік: інфармацыйна-аналітычны і навучна-практычны журнал Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь. – 2013. – № 20. – С. 33–38.

15. Джагитян Э.П. Влияние Директивы Волкера на процессы слияний и поглощений финансово-банковских институтов США / Э.П. Джагитян // Деньги и кредит. – 2012. – № 11. – С. 46–52.

16. Сильвестров С.Н. Совет по финансовой стабильности как четвертая опора глобальной финансовой системы / С.Н. Сильвестров // Вестник финансового университета. – 2014. – № 6. – С. 84–91.

17. Financial Stability Report [Electronic resource]. – Available at: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview200612en.pdf?eeb9342332f4cd3127e55b523c51c9ff>.

18. ECB. December 2006 Financial Stability Review [Electronic resource]. – Available at: <https://www.ecb.int/pub/pdf/other/financialstabilityreview200612en.pdf>. – С. 18.

19. Global systemically important banks: assessment methodology and the additional loss absorbency requirement (Covernote) [Electronic resource] / Basel Committee of Banking Supervision. – 2011 (November). – Available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs207cn.pdf>.

20. Регулирование деятельности ключевых финансовых институтов государств – участников СНГ с учетом международной практики [Электронный ресурс] / Исполнительный комитет СНГ 2015. – Режим доступа: www.e-cis.info/foto/pages/24801.docx.

21. Про порядок ідентифікації та визнання банківських груп: Постанова Правління Національного банку України від 09.04.2012 р. № 134: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12>.

22. Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement [Electronic resource] / The official website of The Bank for International Settlements. – Available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>.

23. Members of Financial Stability Analysis Group of PBC [Electronic resource]. – Available at: <http://www.pbc.gov.cn/english/130736/2946072/2015090616281480816.pdf>.

24. Minister of Finance underscores the importance of ensuring Canada's financial system remains strong [Electronic resource] / Ontario Department of Finance. – Ottawa. – August 1, 2014. – Available at: <http://www.fin.gc.ca/n14/14-099-eng.asp>.

25. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

26. Катасов В.Ю. Деньги. Кредит. Банки: учебник для бакалавров / В.Ю. Катасов, В.П. Битков. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 575 с. – С. 507.

27. Kaufman G.G. Too Big to Fail in Banking: What Does It mean [Electronic resource] / George G. Kaufman. – Available at: <http://www.lse.ac.uk/fmg/workingpapers/specialpapers/pdf/sp222.pdf>.

28. Nier E.W. Towards Effective Macroprudential Policy Frameworks: An Assessment of Stylized Institutional Models [Electronic resource] / E.W. Nier, J.Osiński, L.I. Jácome, P.Madrid – Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11250.pdf>.

29. Craig O. Brown. Too Many To Fail? Evidence of Regulatory Forbearance When the Banking Sector is Weak, 2009 [Electronic resource] / Craig O. Brown, I. Serdar Dinç // Review of Financial Studies, Forthcoming. – Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.615.610&rep=rep1&type=pdf>.

30. На системообразующие страховые компании Украины приходится более 75% розничного рынка – эксперт [Электронный ресурс] // Ліра страхових організацій України. – Режим доступу: <http://uainsur.com/our-news/28933/>.

Надійшла до редколегії 13.07.17
Date of editorial approval 14.08.17

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

Н. Приказюк, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

КОМПАРАТИВИЗМ ПОНЯТІЙ "СИСТЕМО ВАЖНІЙ" І "СИСТЕМО ОБРАЗЮЮЧІЙ ФІНАНСОВІЙ ІНСТИТУТИ"

Исследована сутність і ознаки системно важливих фінансових інститутів. Обґрунтовано визначення системообразующих фінансових інститутів. Проведено компаративний аналіз понять "системно важливі", "системно значимі", "системообразующі фінансові інститути" і встановлено співвідношення між ними.

Ключевые слова: фінансовий систем, системно важливі фінансові інститути, системно значимі фінансові інститути, системообразующі фінансові інститути, системний ризик.

N. Prykaziuk, PhD in Economics, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

COMPARATIVISM OF DEFINITIONS "SYSTEMICALLY IMPORTANT" AND "SYSTEMATIC FINANCIAL INSTITUTIONS"

A comparative analysis of the definitions of "systemically important", "systemically significant", "systematic financial institutions" was conducted, and the correlation between definitions was established in the article. It was discovered that the definition "systemically important financial institution" is the broadest among those which were investigated, since it was substantiated that not only institutions that are considered large according to their size or volume of transactions, but also those institutions which are of an average or even small size but which are characterized by the presence of a large number of similar financial institutions can be related to the financial institutions that meet the main features of the systemically important institutions.

It was determined that the ability to influence the financial system, and the entire economy through financial system is the main feature which determines an institution as a "systemically important financial institution". Systemically important financial institutions can be allocated both at the national and global levels. At the same time, the latter can carry systemic risks and affect not only the national but also the global financial system, the difficulties of their activities can be reflected in the situation of the economy of some countries as well as the aggregate of countries;

It was investigated that systemically important financial institutions are those institutions that can potentially carry systemic risks and negatively affect the financial system that in its turn affects the economy as a whole, and that have at least one additional feature related to their large size (capital / assets / the market share / volumes and the complexity of the operations they carry out / the presence of an extensive system of branches and subsidiaries), systematic, the presence of a large number of similar financial institutions or the difficulty (complexity) of their substitution;

It was substantiated that systematic financial institutions are those financial institutions, which according to the parameters of the size, the structure and the volume of transactions carried out by them act as an important part of the financial system and taking into account the scale of their activity, can potentially influence it.

Key words: financial system, systemically important financial institutions, systemically significant financial institutions, system-building financial institutions, systemic risk.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. Bernanke, Ben S., 2009. Financial reform to address systemic risk. Speech at the Council on Foreign Relations, Washington DC, USA. Available at: <http://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/bernanke20090310a.htm>.

2. Acharya, V., 2006. Too many to Fail – An Analysis of Time-inconsistency in Bank Closure Policies. [pdf] Bank of England: Working Paper, 319, pp. 42. Available at: http://pages.stern.nyu.edu/~sternfin/vacharya/public_html/acharya_yorulmazer_bank_closures.pdf

3. Lavrenyuk, V.V., 2014. Ontology of Nature and the Essence of Systemically Important Banks. *Biznes inform*, 5, pp. 363–369.

4. Rajan, E., 2009. Too Systemic to fail: Consequences? Causes? And Potential Remedies. [pdf] Senate Banking Committee Hearings, pp. 8. Available at: <http://www.bis.org/events/conf090625/rajanpaper1.pdf>

5. Krasnova, I., 2015. The essence and criteria for identifying systemically important banks. Bulletin of the National Bank of Ukraine, 5, pp. 18–24.
6. Praet, P., 2010. Macro-prudent and financial stability statistics to improve financial analysis of exposures and risk transfers. Fifth ECB Conference of Statistics "Central Bank statistics: What did financial crisis change". pp. 3.
7. Zhou, C., 2010. Are Banks Too Big to Fail? Measuring Systemic Importance of Financial Institutions. International Journal of Central Banking, pp. 205–250.
8. Huertas Thomas, F., 2009. Too big to fail, too complex to contemplate: What to do about systemically important firms: manuscript. [pdf] Financial Markets Group Conference: London School of Economics and Political Science. Available at: <http://www.lse.ac.uk/fmg/documents/events/conferences/2009/tooBig/Huertas.pdf>
9. Hee Su, Roh, 2015. Too-Important-To-Fail (TITF) Implicit Guarantee with a Limited Fiscal Backstop May. Social Science Research Network, pp. 46. Available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cgm?abstract_id=2614258
10. Yaseen, A., 2012. Managing Systemically Important Financial Institutions (SIFIs). Speech at the second meeting of the Financial Stability Board (FSB) Regional Consultative Group for Asia. Kuala Lumpur.
11. Pashkevich, A., 2013. Systemically significant financial institutions on the example of the banks of Belarus. Bankovskiy vesnik: Informational, analytical and scientific and practical journal of the National Bank of the Republic of Belarus, 19, pp. 27–36.
12. Zhegalova, E.V., 2015. The development of regulation and supervision in the global insurance market in the context of globalization: foreign and Russian experience. Economic sciences, 131, pp. 113–116.
13. Khudyakova, L.S., 2013. New approaches to global financial regulation. IMEMO RAS, Moscow, pp. 162.
14. Novikova, V., 2013. Functioning and Regulation of Systemically Significant Banks in the Republic of Belarus. Bankovskiy vesnik: Informational, Analytical and Scientific and Practical Journal of the National Bank of the Republic of Belarus, 20, pp. 33–38.
15. Jagtiani, E.P., 2012. Influence Volcker's Directive on Mergers and Acquisitions of US Financial Institutions. Money and credit, 11, pp. 46–52.
16. Silvestrov, S.N., 2014. The Financial Stability Board as the fourth pillar of the global financial system. Bulletin of the Financial University, 6, pp. 84–91.
17. ECB, 2006. Financial Stability Report. [pdf] European Central Bank. Available at: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview200612en.pdf?eeb9342332f4cd3127e55b523c51c9ff>
18. ECB, 2006. Financial Stability Review. [pdf] European Central Bank., pp. 18. Available at: <https://www.ecb.int/pub/pdf/other/financialstabilityreview200612en.pdf>
19. BIS, 2011. Global systemically important banks: assessment methodology and the additional loss absorbency requirement (Covernote). [pdf] Basel Committee of Banking Supervision. Available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs207cn.pdf>
20. CIS, 2015. Regulation of the activities of key financial institutions of CIS member states taking into account international practice. CIS Executive Committee. www.e-cis.info/foto/pages/24801.docx
21. Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine 139 of 9 April 2012 on the Procedure for the Identification and Recognition of Banking Groups. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12>
22. Basel Committee on Banking Supervision, 2013. Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement. [pdf] Bank for International Settlements. Available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>
23. PBC, 2015. Members of Financial Stability Analysis Group of PBC. [pdf] People's bank of China. Available at: <http://www.pbc.gov.cn/english/130736/2946072/2015090616281480816.pdf>
24. Department of Finance, 2014. Minister of Finance about the importance of ensuring Canada's financial system remains strong. Ontario: Ottawa. Available at: <http://www.fin.gc.ca/n14/14-099-eng.asp>
25. Banks and Banking Act 2000. Ukraine: Verkhovna Rada. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
26. Katusov, V.Yu., 2015. Money Credit. Banks: a textbook for bachelors. Moscow: Publishing House Yurayt, pp. 507.
27. Kaufman, G.G., 2015. Too Big to Fail in Banking: What Does It mean. [pdf] LSE financial Markets Group special paper series. Available at: <http://www.lse.ac.uk/fmg/workingpapers/specialpapers/pdf/sp222.pdf>
28. Nier, E.W., 2011. Towards Effective Macroprudential Policy Frameworks: An Assessment of Stylized Institutional Models. [pdf] IMF Working Papers. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11250.pdf>
29. Craig, O. Brown, 2009. Too Many To Fail? Evidence of Regulatory Forbearance When the Banking Sector is Weak. [pdf] Review of Financial Studies, Forthcoming. Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.615.610&rep=rep1&type=pdf>
30. League of insurance organizations of Ukraine, 2011. Expert opinion on Ukrainian insurance companies account for over 75% of the retail market. League of insurance organizations of Ukraine. Available at: <http://uainsur.com/our-news/28933/>

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2017; 5(194): 29-34

УДК 339.9:368

JEL classification: G22, F21, G34

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2017/194-5/4>

Д. Расшивалов, канд. екон наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВПЛИВ ВРЕХІТ НА БРИТАНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ СТРАХОВИЙ РИНОК: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТИ

Стаття присвячена питанням впливу на світовий страховий ринок рішення про вихід Великої Британії зі складу ЄС (Brexit) та майбутніх рішень про формат і механізм цього виходу. Аналізуються функціональні та інституційні аспекти, зокрема, пов'язані з провідною роллю лондонського страхового ринку у формуванні ємності глобального ринку страхування та з його залежністю від грошових потоків з інших регіональних та національних страхових і фінансових ринків.

Ключові слова: *Brexit, світовий страховий ринок, лондонський ринок, деінтернаціоналізація страхування.*

Постановка проблеми. Як відомо, у червні 2016 року піддані Сполученого Королівства проголосували за вихід з Європейського Союзу, прийнявши рішення, що відоме широкому загалові як Brexit. Це означає, що відтепер капітал, товари (послуги) та особи цієї країни та європейського комунітарного об'єднання не зможуть користуватись вільним рухом через кордони один одного, оскільки належатимуть до різних інституційних середовищ. Доробок галузі фінансових послуг Великої Британії (далі у тексті – ВБ) у валовій доданій вартості країни складає 96% (або 120 мільярдів фунтів стерлінгів зі 125 млрд. у 2016 році) [1].

А з огляду на те, що Лондон є одним із світових фінансових центрів, наслідки Brexit створюють ситуацію

глобальної невизначеності як на фінансових ринках так і на ринках фінансових послуг, і в першу чергу, на страховому. Стурбованість щодо інституційної та функціональної невизначеності подальшої роботи лондонського страхового ринку як важливої частини ринку світового дедалі голосніше висловлюється з боку транснаціональних гравців цієї галузі та британських страховиків. Природно, що ситуація потребує й фахової наукової оцінки, зокрема тому, що чимала частка українських страховиків купує перестраховування саме на лондонському ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання наслідків Brexit для британської та світової страхової галузі знаходиться в стадії визначення змісту предмета дослідження та його складових. Більшість публікацій